

Afkomst van de Leidse tak van de familie Van Brouhoven

Heraldische sleutels tot het verleden

Over de exacte afkomst van de Leidse tak van de familie van Brouhoven is nog veel onbekend. Het vermoeden is dat de familie afstamt van het geslacht Broeethoven uit Tilburg, maar de missing link is nooit aangetoond. Wellicht dat een nadere bestudering van het wapen dat de Leidse familie voerde, kan helpen om het raadsel op te lossen.

Gaande Leeuw

Het wapenboek van het Hoogheemraadschap van Rijnland toont de wapens van Foy van Broekhoven en Jacob van Broekhoven. Volgens de registratie bij het Centraal Bureau voor de Genealogie was de eerst bekende wapendrager Jan van Broekhoven (geb. 1513 wsch. Den Haag), vader van Foy, grootvader van Jacob. Het wapen is gevierendeeld en bestaat uit een combinatie van de wapens van de familie Bac (Van Broeethoven) uit Tilburg en nog een andere familie. De eerste familie is vermoedelijk terug te leiden tot Walterus Bac van Baescot (ca 1250) en het huis te Broeethoven dat in 1309 al bekend stond als het "oude goed". De andere familie is lastiger te traceren. Het wapen toont een gaande leeuw van rood op goud met een gedwarsbalkt vlak van gouden balken op zwart.

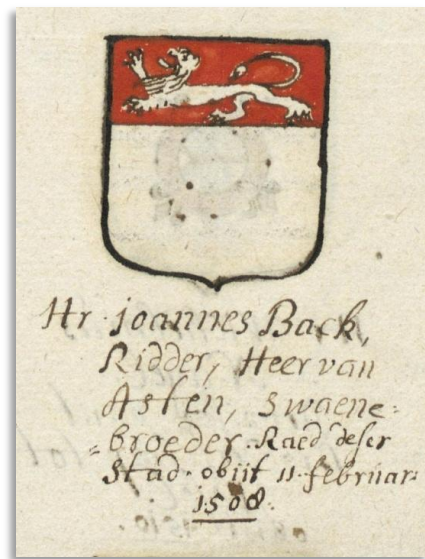
Wapenboek

Gelukkig zijn er in Brabant uitgebreide kerkelijke en andere archieven bijgehouden, die ver terug gaan in de tijd. Zo is er het archief van de Onze Lieve Vrouwe Broederschap uit Den Bosch dat teruggaat tot 1318. Het broederschap was een gezelschap van vaak hooggeplaatste personen die zich de verering van de Heilige Maria tot doel hadden gesteld. Ook de beroemde Bossche schilder Jeroen Bosch was lid van het broederschap. Het archief bevat een wapenboek met uitgebreide beschrijvingen van de dragers. Tussen de wapens zit tevens het wapen van de familie Back. Het wapen uit Leiden toont deze familie in het tweede kwartier, dus in de moederlijke lijn. Vermoedelijk komt de naam Back dus van moederskant. Het wapenboekje uit 1565 van ene Willem Jacobsz, glasschilder te Gouda bevat het wapen van Brouckhoven, drie gouden drielingsbalken in zwart met een gaande leeuw van rood op goud. Het wapen uit Leiden toont deze familie in het eerste kwartier, dus van vaderskant. Overigens is opmerkelijk dat het wapen van de familie Van Zon een omkering laat zien van de kleuren van Van Brouckhoven. Dus drie drielingsbalken in zwart op goud en een gaande leeuw in goud op rood. Dat de families Van Brouhoven en Van Son(ne), Van Zon(ne) iets met elkaar te maken hebben is bekend. Immers Henricus Gerardusz van Broeethoven (1346-1408) trouwde met Katharina Johannes van Zonne, uit welk huwelijk enkele kinderen de naam Van Zonne dragen. Hoe het nu precies met die kleuren zit, vormt nog voer voor nader onderzoek.

Aernout van Buchel

Tussen 1610 en 1620 stelde de Utrechtse oudheidminnaar Aernout van Buchel of Buchelius (1565-1641) een drietal bijzondere handschriften samen met beschrijvingen en tekeningen van de grafzerken, wapenborden, inscripties en andere historische bijzonderheden die hij tegenkwam in de kerken en kloosters in de stad Utrecht, en daarbuiten in de provincie Utrecht en in diverse andere provincies van de Noordelijke Nederlanden.

In zowel de 'inscriptiones' als de 'monumenta' komen we de naam Van Brouhoven tegen, soms met wapentekening. Dat de informatie enigszins verwarrend kan zijn laat de volgende wapentekening zien, die zou hebben toebehoord aan Broeethoven, rentmeester. De omschrijving in de inscriptiones luidt: "Op een steenoven wat verder naar Koudekerk staan deze wapenen. De kerk is zeer keurig gebouwd, en heeft rondom nieuwe ramen, onder andere een raam dat door de dijkgraaf en de heemraden van Rijnland geschonken is. Het is bijna als wat hiervoor in het gedeelte over Warmond is beschreven, met de wapens, behalve van

Wapenboek OLV broederschap

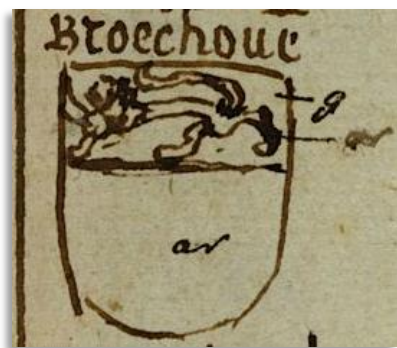
Wapenboek Reinier van Heemskerck, 1790

Wapenboek Willem Jacobsz, 1565

Inscriptiones Van Buchel

Roomskoning Willem II, van Berkenrode; [Foy van] Broekhoven, rentmeester; [Dirk van] Egmond, secretaris”.

Op zijn minst opmerkelijk, want het wapen van Broecheoven is niet wat we gewend zijn. In de monumenta vinden we naast de reeds bekende grafsteen van Foy van Brouchoven, tevens een wapen Van Brouchoven als onderdeel van een kwartierstaat van

Wapenkaart Cornelis Cribber, 1745 (Hof van Utrecht)

een andere familie: Jonkheer Jan van Amerongen, [soldaat]

overleden op 5 februari [1641]. Dit wapen toont het wapen van Back, net zoals het wapen van Jacob van Broekhoven, keizerlijk kanunnik bij het St. Marie Kapittel te Utrecht in het wapenboek met bestuurders van het Hof van Utrecht van Cornelis Cribber. Van Buchel schrijft in zijn monumenta overigens ook kort over de heerlijkheid Abspoel, die in het bezit is geweest van Foy van

Brouchoven. “Niet wijt vandaer leyt Abspoel, een plaets eertijts tot een clooster behorich, die nu geheel vervallen, bij de Staten van Hollant vercocht is aen Foye van Brouckhoven, die hetselve geheel gerepareert ende sijn huysfrou, van de geslachte van Boshusen, heeft nagelate”.

Wijk bij Duurstede

De link met de familie Van Amerongen is te verklaren, aangezien Sophia dochter van Jacob van Broecheoven (griffier Hof van Utrecht en kanunnik in het St. Marie Kapittel) trouwt met Gevert Petersz Van Amerongen.

Althans volgens de bevindingen van Wijnaendts van Resandt uit 1939.

Er is echter iets vreemds aan de hand. In veel genealogieën staat Sophia te boek als Stevensdr, in plaats van Jacobsdr wat men zou mogen verwachten. Een schrijffout lijkt uitgesloten, een interpretatiefout dan wellicht?. Of was Steven wellicht de vader van Jacob? In de

transportregisters uit Wijk bij Duurstede vanaf 1546¹ komen we zoon Jacob van Broeckhoven tegen, zijn broer Andries en Margriet Gerritsdr zijn vrouw. Ook ene Anna van Broeckhoven, weduwe van Jan Stevens. Tevens het echtpaar Anthonis en Maria Eelgis van Broeckhoven. Verder vinden we: Anna Spruijten, (wed. van Jan Stevens. van Broeckhoven).

Ook vinden we een vermelding: Bockhoven, Sophia Jans. van en Anna

Jan Stevens. wed. (haar moeder). Blijkbaar hadden Jan en Anna een dochter die ook Sophia heette. Daarnaast worden vermeld de erfgenamen van Maria van Broecheoven en elders Metgen van Brouckhoven (te Utrecht). Samenvattend kunnen we stellen dat vrijwel de gehele familie Van Broecheoven resideerde in Wijk bij Duurstede. Leuk detail is nog dat als we in de geschiedenis duiken van kasteel Riebeek (ook genoemd het Stuvencastel) bij Wijk bij Duurstede, dan drijven ook Van Broekhovens boven. In de tweede helft van de 16e eeuw komen we leden van de familie Van Broekhoven tegen, die beleend worden met Riebeek, totdat in 1600 Jacob van Amerongen met het goed beleend wordt. Mechteld Corlinx (Thomasdr), dochter uit het huwelijk van een dochter van Jacob met ene Corlinx benoemt overigens in haar testament uit 1595 in het Utrechts archief als erfgenamen o.a. de kinderen van & Jan van Amerongen Gevertsz en Fransisca van Diepholt. Al deze informatie brengt ons echter geen steek verder in onze speurtocht naar de afkomst van de Leidse tak. Is er verband tussen de Utrechtse telgen en de Leidse? Wat wel duidelijk wordt is dat we van doen hebben met een aanzienlijk geslacht van bestuurders, ambtenaren en geestelijken.

St. Pancras Kapittel op het Hogelande te Leiden

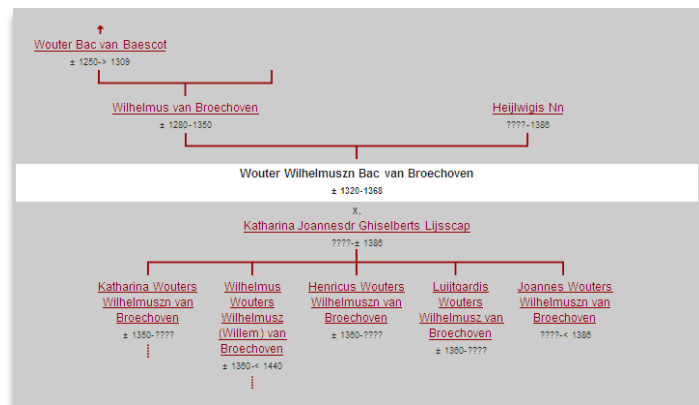
De oudst bekende telgen uit de Leidse tak zijn Dirck van Brouchoven (1480-1540) en zijn broer Heynric van Broecheoven (ovl 1548 te Haarlem), kanunnik in het St. Pancras Kapittel van de Hogelandse kerk te Leiden. Blijkens een opgave uit 1719 over oudheden en gestichten van Rhymland was ene Hendrik Adriaansz van Brouchoven in 1542 kanunnik bij het St. Pancras. Hun vader heette dus inderdaad Adriaan, hetgeen ook zo maar Aert, Arnt of Arnoldus geweest kan zijn, dus dat zal het zoeken nog wel compliceren. Eerdere onderzoekers (Fockema Andreae, Van Son) hebben uit hun navorsingen geconcludeerd dat er geen vroegere Van Broecheovens bekend zijn uit Leiden en dat Dirck en Heynric dus waarschijnlijk import waren. Recent onderzoek naar de geschiedenis van het St. Pancras Kapittel² heeft echter uitgewezen dat reeds in 1401 ene Heynric van Broecheoven actief was als kannunik. Na zijn overlijden in 1408 is hij begraven bij het koor in het St. Pancras te Leiden.

¹ Wijk_bij_duurstede-index-transporten-1546-1811

² St. Pancras op het Hogeland: kerk en kapittel in Leiden, B.N. Leverland (2000), p. 135

Monumenta Van Buchel, p. 309

Monumenta Van Buchel, Abspoel

Destijds was het gebruik dat de priesters voor het St.Pancras kapittel werden geworven uit oude, bij voorkeur adellijke families uit Leiden. Dit geeft te denken. Zou dit kunnen betekenen dat de Broechevens al langer verkeren in het Leidse of omgeving?

En waar kwam die Heynric vandaan? Een korte speurtocht in eerder onderzoek van Wim Cop en Van Son levert twee mogelijke kandidaten.

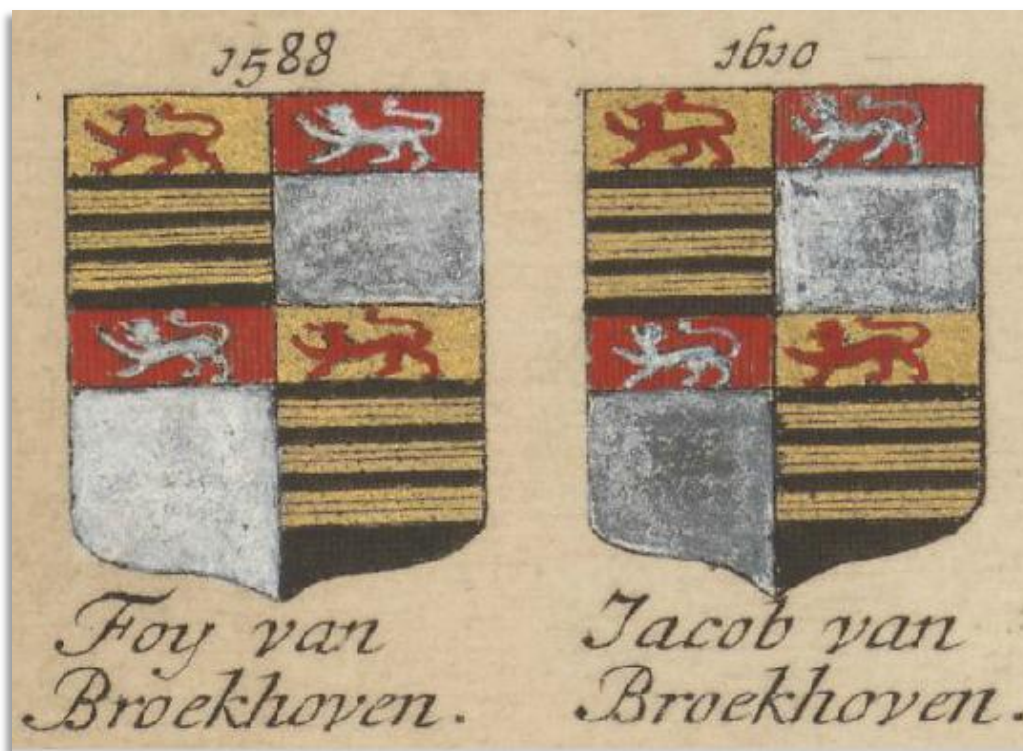
1. **Henricus Wouters Wilhelmus van Broecheven**³, getrouwd met Margareta **Back** van Molengrave. Dit zou een interessante kandidaat kunnen zijn, gezien zijn huwelijk met Back. Zou dit het wapen van Back in het tweede kwartier kunnen verklaren?

Tevens is een Theodericus (Dirck) Wilhelmus (Willem), zoon van Heynric bekend als priester in het St. Pancras. Hij overleed in 1425. Zou hij een zoon van Heynric van Broecheven kunnen zijn? De Wilhelmus in zijn naam doet in ieder geval wel één en ander vermoeden.

2. **Henricus van Broecheven**⁴, zoon van Godefridus van Broecheven en Elizabeth (groep D) Het feit dat geen verdere akten van deze Henricus in Brabant bekend zijn, zou kunnen worden verklaard als hij naar elders is verhuisd.

Of één van deze kandidaten onze priester Heynric uit 1401 is, zal onderwerp van nader onderzoek zijn. Mocht er een link zijn, dan zijn we er echter nog niet. Vervolgens is de vraag namelijk of en in hoeverre de latere Dirck en Heynric van Broecheven gerelateerd zijn aan deze eerste Heynric.

H.L.van Broekhoven
Schiedam, 15 juli 2013

Wapenboek Hoogheemraadschap van Rijnland

³ Wim Cop, Het geslacht Broecheven en het huis Broecheven, Brabantse Leeuw, nr. 2, 2008, p.111

⁴ H.J.A. van Son, de Geslachten Van Broecheven, Nederlandsche Leeuw maart 1935, p.76

Pieter van Son

Als je zo maar eens wat zit te zoeken op internet dan vind je soms een toevalstreffer. In een artikel over de rol van de handschoen in de huwelijksrituelen van de 17^e eeuw, kom ik plots ene Pieter van Son tegen uit Breda, die het wapen van Van Brouchoven zou voeren, aangezien hij daar als gevolg van zijn afstamming aanspraak op kon maken. Pieter en zijn gemalin Johanna le Maire, dochter van de schatrijke Amsterdamse koopman Isaac le Maire, laten in 1622 ter gelegenheid van hun huwelijk portretten⁵ maken, incl. wapentekeningen. Nadere bestudering van het wapen van Van Son leert dat het gaat om een halve kleuromkering van het wapen van Van Brouchoven. Een gouden leeuw op rood, maar de drielingsbalken zijn nog steeds goud op zwart. Pas later zijn blijkbaar ook de drielingsbalken van kleur verschoten (wapenboek R. van Heemskerck 1790). Dat we hier van doen hebben met een belangrijke vondst moge duidelijk zijn. Wat eerder slechts vermoedens waren, neemt nu toch steeds duidelijker vormen aan. De Leidse Van Brouchovens zijn ongetwijfeld verwant aan de familie Van Son, die een gemuteerd wapen voeren. Mag men hieruit concluderen dat de stamvader Henric Gerardusz van Brouchoven wellicht het wapen voerde met de gaande leeuw van rood op goud met de gouden drielingsbalken in zwart? Is hier dan eindelijk de link met de Leidse tak te vinden? Henricus en Katherina van Zonne hadden vier kinderen, twee jongens en twee meisjes.

Wapen Pieter van Son (1590-1654), geboren te Breda

De mannelijke telgen zijn Jan van Zonne, waarmee het geslacht van Son begon en Gerit of Gerard van Broecheven getrouwd met Yda van Aerle. Vader Hendric zelf is gestorven in 1408, net als onze priester Heynric uit Leiden. Zijn zij wellicht dezelfde? Of behoorde het wapen met de drielingsbalken toe aan Henrics zoon Gerardus die trouwde met Yda van Aerle.

Oerle en Aerle, Coolen en Van Zonne

Vroeger vormden Oerle en Broekhoven samen een herdgang. De scheiding tussen Oerle en Broekhoven werd gevormd door een weg. Oerle en Broekhoven zijn zeer oud, immers in die Broecheven Ackeren en in het Eselven werd de Oude Tiend geïnd. Deze Oude Tiend, d.i. het tiende deel van de oogst, werd al geheven in de dertiende eeuw. Ook toponiemen als Achtermal en Eselven duiden op een hoge ouderdom. Het stukje Broekhoven was vroeger belangrijk omdat daarin het Huis te Broekhoven lag. Hier stond aan de Oude Leij het huis van jonker Dierck Gherit Back. Ten noorden van de Nieuwe Leij tot aan de Berglandweg lagen de goederen van het geslacht Bac van Broeckhoven, in de 16e eeuw eigendom van de familie Van

't Huis te Broekhoven in Atlas Tilburg en Goirle, 1764

Coulsteren.⁶ Hendrick van Broecheven huwde voor 1369 met Catharina Jansdr van

Son, dochter van Johannes de Zonne. Hij verkreeg in 1369 een hoeve te Tilburg in Oerle en kocht in 1402 een hoeve te Hilvarenbeek, 'het tgoet te Aesvoert'. Hij bezat ook goederen in Udenhout, waarvan zijn vrouw de helft als huwelijksgift had ontvangen van haar vader. De goederen waren verpacht aan Lambertus van der Ryt. Na de dood van Hendrick verkreeg zijn zoon Gerard de hoeve in 1411. Willem van Broecheven werd in 1428 samen met Arnoldus, natuurlijke zoon van Jan van Zon, door koop eigenaar van de hoeve te Tilburg in Oerle, die van zijn neef Gerardus van Broecheven, zoon van Henricus van Broecheven was geweest. Nu was ik al een tijd op zoek naar de oorsprong van de drielingsbalken in het wapen. Dat het oud Kempisch is, was mij genoegzaam bekend. Diverse families waaronder van Doerne en Teulings voerden ook de drielingsbalken. Het komt voor in de

⁵ Beide portretten zijn in bezit van het Rijksmuseum Amsterdam

⁶ Tilburgse toponiemen in de 16^e eeuw. Hfst. 11. Oerle en Broekhoven

Zegel Walter Coole van Oerle
(Taxandria, 1911, p. 203)

gemeentewapens van Eersel en Asten. Maar blijkbaar dus ook in Oerle waren de drielingsbalken bekend. Het zegel van Wouter Coolen, schepen van Den Bosch, 1323, en van Walter Coolen van Oerle (1420) bevat: in zwart drie gouden drielingsbalken en een gouden schildhoofd beladen met een rode uitkomende leeuw.

Wouter Colen van Oerle was in 1420 schepen; van Oudenhoven noemt hem Wouter Colen zoon van Oirl, uit welke schrijfwijze men zou kunnen opmaken, dat hij, Wouter, was een zoon van Cool (Nicolaas) van Oirl, en dus van Oirl of van Oerle de familienaam; Butkens en de „Nomina Scabinorum” noemen hem Co(ol) en de Oirle. Het zegel komt zeer vaak voor, gewoonlijk met het zegel van Govaert van Dommelen en met die van Johannes van der Hagen en van Godefridus Smeeds; o.a. aan een schepenbrief van 19 Maart 1420 (in doos GG XVII) en een van denzelfden datum (in doos GG XIV).⁸ Overigens om het nog interessanter te maken. De familie van Coolen is verwant aan de familie van Zonne, waarvan een telg Henricus van Zonne tussen 1295 en 1320 schepen van Den Bosch was. Althans volgens een artikel in de Brabantse Leeuw van juli/aug 1974.⁹

Eén en ander is voor mij aanleiding tot het formuleren van de volgende (werk)hypothese:

De Leidse tak van het geslacht Van Brouhoven stamt af van Gerardus Hendrick van Broeethoven, gegoed o.a. te Oerle. Hij is getrouwd met Yda Berthout Clausz van Aerle.

Het wapen met de drielingsbalken gevoerd door de Leidse tak en in gemuteerde vorm door de familie Van Son kent hoogstwaarschijnlijk zijn oorsprong in omgeving Oerle, hetgeen zeer na in de buurt van de herdgang Broekhoven en het huis Broekhoven is gelegen. Het oude wapen van Bac van Broeethoven is gesteld in het tweede kwartier, om de afstamming van het oude geslacht Back te verduidelijken.

En wat zegt H.J.A. van Son?

De mansus te Oerle in Tilborch, door wijlen Henricus nagelaten, werd 3 Juli 1411 voor 2/4 deel door Nycholaus filius Bertholdi de Arle als man van Aleydis en door Willelmus filius Walteri Janssoen als man van Heylwigis, filie quondam Henrici de Broeethoven filii quondam Gerardi, in erfpacht overgedragen aan Gerardus filius dicti quondam Henrici de Broeethoven. Waar uit deze acte blijkt dat er 4 deelgerechtigden waren, komt als 4e kind in aanmerking een Johannes de Zon filius Henrici de Broeethoven (zie Illbis), die blijkbaar is genoemd naar zijn grootvader van moederskant. Dit wordt nader bevestigd door een acte van 17 Februari 1427, wanneer Johannes de Zon filius quondam Henrici de Broeethoven en Nycholaus de Arle filius Bertholdi een gelofte afleggen namens de minderjarige kinderen van wijlen Gerardus de Broeethoven (die met een zuster van dezen Nycholaus de Arle was getrouwd). Zij treden blijkbaar op als voogden van vaders en moeders kant.¹⁰

Kinderen van Gerardus van Broeethoven en Yda Berthout Clausz van Aerle (getr. voor 1419):¹¹

1. Jan
2. Gertrudis, tr. voor 1427 Godevaert Dirck Godevaerts van den Erven
3. Arnoldus, minderjarig in 1427, vermoedelijk overleden voor 1429
4. Bertout, minderjarig in 1427
5. Henric, minderjarig in 1427

De Leidse tak kan dus afstammen van Jan, Bertout of Henric. Van geen van deze heren heb ik nog nadere gegevens kunnen vinden.

.-.

H.L. van Broekhoven
Schiedam, 20 juli 2013

⁷ Beschrijving in De Brabantse Leeuw, 1974, pag. 92-93

⁸ Bron: Taxandria, 1911, pag. 201

⁹ J. A. M. Coolen, iets over de geslachten Coolen en Van Zonne en het goed "de Baest" onder Oostelbeers, Brabantse Leeuw, 1974, nr. 7 en 8

¹⁰ De Nederlandsche Leeuw, 1935, p.68

¹¹ De Nederlandsche Leeuw, 1935, p.70